

**แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4
ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2**
**GUIDELINES FOR DEVELOPING THE BUDDHIST LEARNING AND TEACHING
ACCORDING TO THE FOUR BHAVANA OF SCHOOLS UNDER THE RAYONG
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2**

¹พระมหาณัฐวัฒน์ กิตติโก (จันทรสุริยัน) Phramaha Nattawat Kittigo (Jantrasuriyan)

²พระครูกิตติญาณวิสิฐ Phrakhrakittianawisit ³ประวิทย์ ชัยสุข Prawit Chaisuk

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: nanthwathn1976@gmail.com

Article Received: August 10, 2025. Revised: September 25, 2025. Accepted: September 27, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียน 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 222 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงเกณฑ์ในการเลือก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การบริการสังคม การบันทึกประสบการณ์และการเล่นเกม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะต่างๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักภavana 4 มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจและปัญญา โดยมีกิจกรรมหลักคือพัฒนาร่างกาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตามหลักภavana 4 มุ่งเน้นไปที่การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ฝึกคิดวิเคราะห์และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 3) แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 เป็นการพัฒนาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ 3 ด้านหลัก คือ (1) การส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง จัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ เช่น กิจกรรมกลุ่ม การบริการสังคม และโครงการ เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันได้ (2) การ

ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งร่างกาย การออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ ศิล การรักษาศีล 5 จิตใจ การฝึกสมาธิ ควบคุมอารมณ์ และปัญญา การคิดวิเคราะห์ เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน (3) การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา กระตุ้นให้นักเรียนฝึกคิดและแก้ปัญหาโดยใช้หลักธรรมเป็นฐาน ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การแก้โจทย์ปัญหาในชีวิตจริง การศึกษาค้นคว้า และการใช้ เทคโนโลยี เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, วิชาพระพุทธศาสนา, หลักภวนา 4, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to 1) study the state of Buddhist teaching and learning in schools, 2) study methods for developing Buddhist teaching and learning based on the Four Bhāvanā Principles, and 3) propose guidelines for developing Buddhist teaching and learning based on the Four Bhāvanā Principles in schools under the Rayong Primary Educational Service Area Office 2. This mixed-method research utilized a quantitative approach using a questionnaire survey of 222 school administrators and teachers. Data were analyzed using basic statistics (percentages, means, and standard deviations). Qualitative research included interviews with seven key informants using purposive sampling and data were analyzed using content analysis.

The results revealed: 1) The overall state of Buddhist teaching and learning in schools under the Rayong Primary Educational Service Area Office 2 was at a high level. 2) The development of Buddhist teaching and learning based on the Bhāvanā Principles was a the process that promoted the application of knowledge to daily life. Applying Buddhist principles to daily life could be achieved through various activities that encouraged students to practice, such as group activities, community service, experience recording, and games. These activities helped students developed various skills and effectively applied them to real life. The learning process promoted self-development based on the Four Bhāvanā Principles focusing on developing individuals in physical, mental, and intellectual aspects. The main activities were physical development, morality development, mind development, and wisdom development. The learning process promoted analytical thinking and problem-solving based on the Four Bhāvanā Principles, focusing on enabling students to participate in learning, practiced analytical thinking, and applied Dhamma principles in real life. 3) The guidelines for developing Buddhist teachings based on the Four Bhāvanā Principles in schools under the Rayong Primary Educational Service Area Office 2, are to develop Buddhist teachings based on the Four Bhāvanā Principles, focusing on three main learning areas: (1) Promoting the application of knowledge in real life by organizing activities that emphasize practice, such as group activities, community service, and projects, so that students can connect Dhamma teachings to daily life. (2) Promoting self-development, focusing on comprehensive learner

development, including physical activity, exercise, health care, morality, observing the Five Precepts, mind development, meditation practice, emotional control, and wisdom, as well as analytical thinking for sustainable growth. (3) Promoting analytical thinking and problem-solving, encouraging students to practice thinking and problem-solving based on Dhamma principles through a variety of activities, such as discussions, solving real-life problems, research, and the use of technology to create quality learners who can live happily.

Keywords: Teaching and Learning, Buddhist Subject, The Four Bhāvanā Principles, Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคม ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540) ระบุไว้ว่า คนเป็นศูนย์กลาง หรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้คนไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นคนดีมีคุณธรรม มีจิตใจสำนึกรับผิดชอบ มีค่านิยมอันดีงาม มีสติปัญญา มีสุขภาพอนามัยที่ดีและมีทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ต้องการให้คนไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเน้นให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ซึ่งดำเนินการตามพระบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข พื้นฐานของความเป็นไทยและปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือมีคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่พึงงามในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียน (สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2542)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาข้างต้นจะเห็นว่าในการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กับการเป็นผู้มีความรู้และมีความสุขเพราะการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ความคิดสภาพจิตใจและสังคมโดยรวม เหตุนั้น การจัดการศึกษาอบรมที่มุ่งสังคมไว้ได้คือการจัดการศึกษาที่มีจริยศึกษาเป็นแกนหลักที่สำคัญ โดยผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดี สังคมใดหากเต็มไปด้วยคนไร้ศีลธรรม สังคมนั้นย่อมเข้าสู่กลียุค ดังนั้นการที่บุคคลแต่ละคนมีความเข้าใจอย่างถูกต้องในหลักศาสนาตามความศรัทธาที่พอเหมาะพอดี มีการฝึกตนตามหลักสัจจะธรรมย่อมช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาจนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข (สุนน อมรวิวัฒน์, 2542)

เมื่ออดีตที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของเยาวชนจะควบคู่การศึกษาของประเทศ ไทย โดยเริ่มจากที่วัด ตามประวัติศาสตร์เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย การศึกษามีต่อเนื่องกันมาเป็นหลายยุคหลายสมัย จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2427 เป็นต้นมาจึงมีโรงเรียนเกิดขึ้นตามวัดเป็นจำนวนมากทั้งในกรุงเทพและตามหัวเมืองต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนไทยเป็นคนดี มีคุณสมบัติที่เป็นคุณแก่ราชการและเป็นการกำลังสำคัญที่จะสร้างสรรค์ความเจริญแก่บ้านเมืองมากยิ่งขึ้นและในปี พ.ศ. 2435 มีการตั้งโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดทั้งในกรุงเทพและตามหัวเมือง โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้จะจัดพระภิกษุทำการสอนบรรดาศิษย์ทั้งหมดในวัดในปี พ.ศ. 2464 มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาใช้บังคับเด็กอายุระหว่าง 7-14 ปี ให้เข้าโรงเรียนโดยมีผลบังคับทั่วประเทศเมื่อ พ.ศ. 2478 และในปี พ.ศ.2472 กระทรวงธรรมการได้ประกาศเพิ่มหลักสูตรทางจริยศึกษาขึ้น

ในโรงเรียนทั้งหมดและกำหนดให้นักเรียนได้สวดรับฟังพระธรรมเทศนาเพื่ออบรมให้เด็กมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เริ่มกำหนดให้โรงเรียนต่างๆ ทั้งโรงเรียนหลวงและโรงเรียนราษฎร์ใช้หนังสือเรียนหลักสูตรจริยศึกษาสำหรับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีเนื้อหาการสอนวิชาศีลธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติหลักธรรมหรือคำสอนจากพระไตรปิฎก เป็นที่สังเกตว่าแบบเรียนชุดพระพุทธศาสนามีลักษณะทางศาสนาด้วย ซึ่งโรงเรียนเลือกทำกันเป็นประจำทุกวันทุกสัปดาห์หรือเป็นครั้งคราว การศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบเช่นนี้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดียิ่งขึ้นไปอีก (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2543)

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดทักษะในการคิด วิเคราะห์ ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และเน้นการสอนโดยการบอกและให้เด็กท่องจำ เน้นวิชาความรู้มากกว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ใกล้ตัวได้ ขณะเดียวกันครูได้รับการพัฒนายังไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2534) ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความซาบซึ้งพินิจพิจารณาหลักธรรมไปประยุกต์ปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต จึงมักจะส่งผลออกมาว่าเยาวชนไทยขาดระเบียบวินัย ดื้อยาเสพติดก่อการทะเลาะวิวาทกัน (พระราชวรมนี (ป. อ. ปยุตโต), 2528)

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นไปควรเป็นไปในลักษณะวิชาการ ไม่ควรเป็นการสอนในลักษณะศาสนา ซึ่งการสอนศาสนานั้นมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้นักเรียนมีจิตใจโน้มเอียงไปในทางเลื่อมใสในศาสนาที่ตนเองนับถือ หรือศึกษาให้เคารพศรัทธายิ่งขึ้น จนบรรลุจุดหมายสูงสุดของศาสนานั้นๆ แต่การสอนในเชิงวิชาการจะเน้นในลักษณะการหาข้อมูล ข้อเท็จจริงและเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดเรื่องราวหรือสิ่งต่างๆ ของศาสนานั้นที่มีขึ้นจะได้ประโยชน์แก่การเรียนการสอนเสริมสติปัญญาตามแนวทางแบบศาสนาพุทธมากกว่า การเรียนรู้เรื่องพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่งของสังคมไทย การที่ศึกษาพุทธศาสนาอย่างจริงจังก็จะช่วยให้เราเข้าใจวิถีชีวิตคนไทยได้ดียิ่งขึ้น (พระครูปลัดกวีวัฒน์ และคณะ, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระยอย เขต 2 เพื่อเป็นการศึกษาหาข้อเสนอแนะด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นและนักเรียนสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นทั้งคนดี มีปัญญา คนเก่ง และมีความสุข เหมาะสมกับวัยร่วมกันพัฒนาสังคมชาติไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระยอย เขต 2
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระยอย เขต 2
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระยอย เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 2 จำนวน 86 โรงเรียน จำนวน 993 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของKrejcie and Morgan ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจงคุณสมบัติ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.917 6) ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 2

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์วิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 2 ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 2 โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านกระบวนการเรียนรู้ ตามลำดับ สรุปดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาระยอง เขต 2 โดยภาพรวม

ด้าน	สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ปฏิบัติ	อันดับ
1	กระบวนการเรียนรู้	4.12	0.53	มาก	4
2	สื่อการเรียนรู้	4.24	0.56	มาก	2
3	กิจกรรมการเรียนการสอน	4.34	0.60	มาก	1
4	การวัดผลและประเมินผลการศึกษา	4.12	0.61	มาก	3
	ภาพรวม	4.21	0.58	มาก	

2. วิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภาวะ 4 ของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2

2.1 การเรียนรู้ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน วิธีการจัดการเรียนการสอน
ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้
นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การบริการสังคม การบันทึกประสบการณ์และการเล่นเกมส์
ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะต่างๆและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการ
เรียนรู้ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักภาวะ 4 หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
วิชาพระพุทธศาสนาได้นั้นยังถึงการเชื่อมโยงความรู้ทางพระพุทธศาสนากับชีวิต ประจำวันของผู้เรียนมาก
น้อยเพียงใด มีกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือไม่

2.2 การเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวะ 4 วิธีการจัดการเรียนการสอน
พัฒนาการศึกษาและประยุกต์เข้ากับสมันปัจจุบัน และควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ
และปัญญาโดยมีกิจกรรมหลักๆ คือพัฒนาร่างกาย ออกกำลังกาย ฝึกสมาธิ ดูแลสุขภาพ พัฒนาศีล รักษาศีล 5
ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน พัฒนาจิตใจควบคุมอารมณ์ ฝึกสมาธิ พัฒนาความสงบ พัฒนาปัญญา
คิดวิเคราะห์ปัญหา แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา การนำหลักภาวะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองนั้น
สามารถทำได้หลากหลายวิธีและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล สิ่งสำคัญคือการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและจริงจัง
เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

2.3 การเรียนรู้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตามหลักภาวะ 4 วิธีการจัดการเรียน
การสอน ควรศึกษาและมุ่งเน้นไปที่การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ฝึกคิดวิเคราะห์และนำหลักธรรม
ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยมีกิจกรรมหลักๆ คือการอภิปรายสร้างโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความ
คิดเห็นและมุมมองที่แตกต่างกันการแก้ปัญหาให้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ให้นักเรียนหาแนว
ทางแก้ไขโดยใช้หลักธรรม การศึกษาค้นคว้า ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมและนำเสนอผลงาน การ
ปฏิบัติกิจกรรม จัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกมจำลองสถานการณ์ การทำโครงการ การทำสมาธิ การใช้
เทคโนโลยี นำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนรู้ เช่น วิดีโอ อนิเมชัน แพลตฟอร์มออนไลน์ การตั้งคำถามกระตุ้น
ให้นักเรียนตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและ
เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตาม
หลักภาวะ 4 นั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณภาพและสามารถ
ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

3. แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 3

3.1 กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ 1) นำเรื่องราวในชีวิตประจำวันมาเป็นอย่างดีในการอธิบายหลักธรรม เช่น การใช้หลักเมตตาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา 2) จัดกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนได้อภิปรายและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ 3) มอบหมายโครงการที่ให้นักเรียนได้ออกแบบและดำเนินการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักภาวนา เช่น โครงการส่งเสริมการอ่าน โครงการช่วยเหลือสังคม 4) ใช้สื่อที่จับต้องได้ เช่น รูปภาพ, แผนที่ความคิด, โมเดล เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง 5) ใช้เกมส์และกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมอย่างสนุกสนาน

3.2 กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ 1) ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักภาวนา 4 เน้นการปฏิบัติจริงและการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน 2) สร้างสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย เช่น วิดีโอ อนิเมชัน เกม หรือแอปพลิเคชัน 3) จัดกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ เช่น การอภิปราย การทำโครงการ การปฏิบัติธรรม 4) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและมีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 5) สร้างบรรยากาศที่สงบ ร่มเย็น และเอื้อต่อการปฏิบัติธรรม

3.3 กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ 1) การเรียนรู้ไม่เพียงแต่การท่องจำหลักธรรม แต่ต้องเน้นการปฏิบัติจริง เช่น การฝึกสมาธิ การทำกิจกรรมกลุ่ม การบำเพ็ญประโยชน์ 2) นำหลักธรรมมาอธิบายเหตุการณ์ในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและนำไปประยุกต์ใช้ได้ 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ค้นหาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัยและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น 5) สอนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล การศึกษา และด้านกระบวนการเรียนรู้ ตามลำดับ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ให้ความสำคัญและมีการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพในระดับที่น่าพอใจ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยรวมจะอยู่ในระดับที่ดี แต่ก็ยังมีโอกาสในการพัฒนา โดยเฉพาะการยกระดับกระบวนการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมที่ไม่ได้เน้นแค่ความสนุกสนานหรือการมีส่วนร่วมเพียงผิวเผิน แต่ต้องเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง ควบคู่ไปกับการพัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยในภาพรวมมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของฉวีวรรณ ยะสุนินทร์

(2540) ที่พบว่า การเรียนการสอนที่เป็นการเรียนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนชอบที่จะเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้เพราะมีกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปัญญาพัฒนกิจ ปณฺญาวฑฺฒโน (พึงสูงเนิน) (2549) ที่พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนรายด้านอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Johnson Rodney J. (2014) ที่พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่หรือโทรศัพท์มือถือทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้นและกระตุ้นนักเรียนให้กลับมาสนใจเนื้อหาการเรียนรู้ได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Quintanilla, Brenda U. (2019) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการใช้สื่อออนไลน์ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นหลักใช้เพื่อเชื่อมต่อกับครอบครัวและเพื่อนฝูงเชื่อมต่อกับนักการศึกษาที่มีความคิดเห็นเหมือนกันและใช้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อค้นหาแหล่งข้อมูลการสอนใช้สร้างปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dorothy Bennett, and others (2009) ที่พบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพด้านการศึกษามีความจำเป็นอย่างมากที่จะนำทรัพยากรใหม่ด้านสื่อซึ่งเป็นดิจิทัลมาใช้ คณะครูและนักเรียนบ่อยครั้งที่จะร่วมกันทำโครงการอย่างกระตือรือร้นและเป็นนักค้นคว้านวัตกรรมใหม่คณะผู้วิจัยและนักออกแบบแทนที่จะมองถึงเทคโนโลยีตัวใหม่และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Andrew E. Fluck ที่พบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับหลักสูตรสำหรับนักเรียนมีความเข้มแข็งที่จะพัฒนาให้กับการบูรณาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้ไปในทางเดียวกันที่จะนำไปสู่การให้ความสำคัญในการฝึกปฏิบัติในชั้นเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Isaksson, Sarah (2020) พบว่า ครูมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้แพลตฟอร์มสื่อออนไลน์ในการสอน ผู้ที่ใช้สื่อออนไลน์ ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย

2. ผลการศึกษาวិธีการพัฒนากิจการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภาวนา 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การบริการสังคม การบันทึกประสบการณ์และการเล่นเกม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะต่างๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจและปัญญา โดยมีกิจกรรมหลักคือพัฒนาร่างกาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตามหลักภาวนา 4 มุ่งเน้นไปที่การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ฝึกคิดวิเคราะห์และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา สุนทรส (2564) ที่พบว่า หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลักปฏิบัติ 4 ด้านที่พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคล และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณธรรมมีรูปแบบบูรณาการกับโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้บูรณาการกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพัฒนาการทางกายภาวนา มีการฝึกปฏิบัตินักเรียนการเดิน ยืน นั่ง การสวดมนต์ไหว้พระประจำวัน 2) ศีลภาวนา ฝึกปฏิบัติการทำสมาธิก่อนเรียนทุกวิชาการใช้คำว่า ดี คือ คิดดี พูดดี ทำดี 3) จิตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจด้วยค่ายคุณธรรม 4) ปัญญาภาวนา มีการจัดกิจกรรมแข่งขันความรู้ด้านคุณธรรม ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์โรงเรียนและในชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุข

3. ผลการนำเสนอแนวทางพัฒนากิจการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 2 พบว่าเป็นการพัฒนาการเรียนวิชา

พระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ 3 ด้านหลัก คือ (1) การส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง จัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ เช่น กิจกรรมกลุ่ม การบริการสังคม และโครงการ เพื่อให้ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันได้ (2) การส่งเสริมการพัฒนาตนเอง มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งร่างกาย การออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ ศิล การรักษาศีล 5 จิตใจ การฝึกสมาธิ ควบคุมอารมณ์ และปัญญา การคิดวิเคราะห์ เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน (3) การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา กระตุ้นให้นักเรียนฝึกคิดและแก้ปัญหาโดยใช้หลักธรรมเป็นฐาน ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การแก้โจทย์ปัญหาในชีวิตจริง การศึกษาค้นคว้าและการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมศักดิ์ วิทยาสิงห์ (2556) ที่พบว่า 1) การจัดเนื้อหาการเรียนรู้จากง่ายไปหายากหรือจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม สามารถพัฒนาร่างกาย อารมณ์จิตใจและปัญญาตามวุฒิภาวะและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย ด้วยการจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงช่วงชั้น 2) การพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ หลักสูตรมีสาระการเรียนรู้ที่ฝึกฝนพัฒนาศักยภาพได้ครบทุกด้าน ทั้งด้านพฤติกรรมทางกายและวาจา ฝึกหัดจิตให้เป็นสมาธิ และพัฒนาความรู้คือปัญญา 3) การกำหนดกรอบใหญ่ของการเรียนรู้ในเรื่องการอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัตถุ ด้วยการนำข้อมูลที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมรอบตัวมาเป็นกรณีตัวอย่างในการเรียนรู้ 4) การจัดสาระการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการได้ในวิชาเดียวกันและบูรณาการเข้ากับทุกวิชา ด้วยการจัดเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงตลอดเนื้อหาตลอดชั้นเรียน บูรณาการข้ามวิชา ด้วยการเรียนเรื่องการบริหารจัดการจิตและเจริญปัญญา และบูรณาการจริยธรรมเข้าในระบบจริยธรรมด้วยกัน

องค์ความรู้การวิจัย

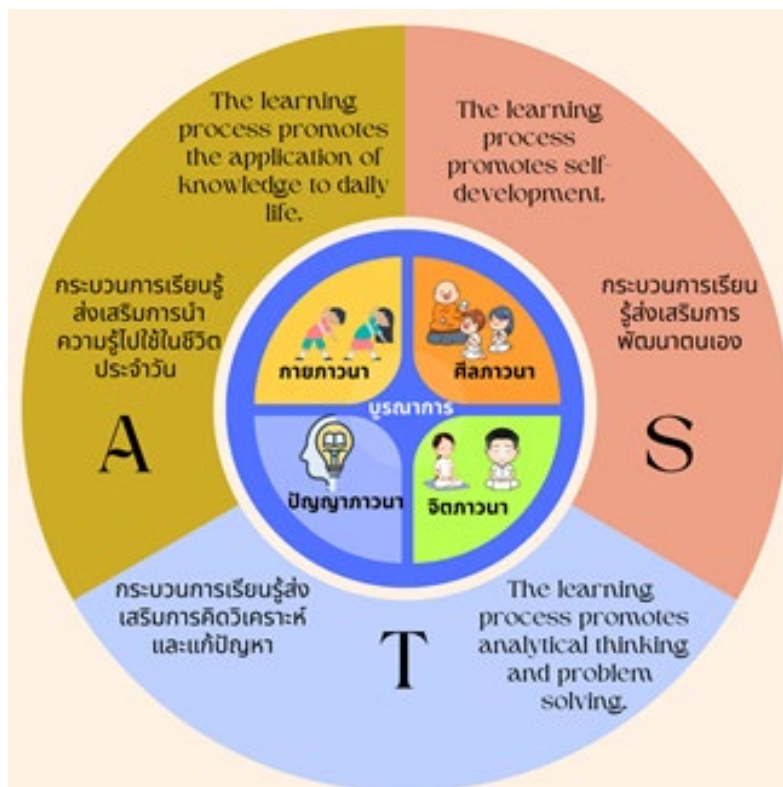
องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 สรุปเป็น “AST” มีอธิบายว่า

A: กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (The learning process promotes the application of knowledge to daily life) การนำหลักภavana 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาแต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงทำให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งในด้านสติปัญญา จิตใจและคุณธรรม

S: กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง (The learning process promotes self-development) การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักภavana 4 เน้นการปฏิบัติจริง เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ได้จริงใช้สื่อที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ เกม เพื่อดึงดูดความสนใจและเข้าใจง่าย จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น อภิปราย ทำโครงการ ปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม พัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการสอนและมีโอกาสพัฒนาตนเอง สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม

T: กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (The learning process promotes analytical thinking and problem solving) การเรียนรู้แบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่มีความรู้ แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และเป็นคนที่มีคุณภาพ เน้นการปฏิบัติจริงไม่ใช่แค่ท่องจำ แต่ต้องนำไปใช้จริง เช่น ฝึกสมาธิ ทำกิจกรรมกลุ่ม สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงนำหลักธรรมมาอธิบายเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เห็นประโยชน์และนำไปใช้ได้ ทั้งยังฝึกคิดวิเคราะห์ สอนให้ตั้งคำถาม

ค้นคว้า หาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาและมีการสร้างบรรยากาศที่ดี สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เน้นสอนเรื่องคุณธรรม สอนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความรับผิดชอบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย AST

นอกจากนี้ หลักการ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนาตนเองที่ครอบคลุมทุกด้านของชีวิต มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ จริยธรรมและปัญญา เพื่อให้เราสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคม นอกจากนี้ หลักการ 4 ยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ในโรงเรียน โดยเน้นการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงและการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น ได้แก่ 1) กายภาพ รากฐานของการเรียนรู้ ได้แก่ การดูแลสุขภาพร่างกายและฝึกสมาธิทางกายเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ การมีร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่สงบจะช่วยให้เรามีสมาธิในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น นอกจากนี้ การฝึกสมาธิยังช่วยพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์และความเครียดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเผชิญกับความท้าทายในการเรียนรู้ ดังนั้น การนำไปสอนโดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ออกกำลังกาย ฝึกสมาธิ และพักผ่อนอย่างเพียงพอ เช่น การทำโยคะ การเดินจงกรม หรือการฝึกหายใจลึกๆ ก่อนเริ่มเรียน 2) จิตภาพ พื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักศีลต่างๆ ช่วยให้เรา มีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้ที่จะเคารพผู้อื่น ฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้และชีวิตประจำวัน ดังนั้น การนำไปสอนโดยจัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง เช่น การทำโครงงานกลุ่ม การอภิปราย หรือการจัดกิจกรรมอาสาสมัคร 3) จิตตภาพ เครื่องมือในการเรียนรู้ ได้แก่ การฝึกสมาธิและสติ ช่วยให้เราสามารถจดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ได้ดีขึ้น ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมาก

ขึ้น นอกจากนี้การฝึกจิตยังช่วยให้เราสามารถควบคุมความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาและรับมือกับความเครียด ดังนั้น การนำไปสอนโดยสอนเทคนิคการฝึกสมาธิและสติให้กับผู้เรียน เช่น การนั่งสมาธิ การหายใจเข้าออกลึกๆ หรือการฝึกสติขณะทำกิจวัตรประจำวัน และ 4) ปัญญาภาวนา แรงขับเคลื่อนในการเรียนรู้ ได้แก่การพัฒนาปัญญาหมายถึงการเรียนรู้ที่จะคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา การศึกษาธรรมะและประสบการณ์ต่างๆ ช่วยให้เราแก้ปัญหาในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนำไปสอนโดยสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า หาข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง เช่น การทำโครงงาน การอภิปราย หรือการแก้ปัญหาสถานการณ์จำลอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารควรนำไปส่งเสริมหลักปฏิบัติตนตามหลักภาวนา 4 มอบหมายให้นักเรียนทำโครงงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักภาวนา 4 ไปแก้ไขปัญหาในชุมชน เช่น โครงการลดขยะ โครงการช่วยเหลือผู้ยากไร้
 - 1.2 ผู้บริหารควรนำไปส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
 - 1.3 ผู้บริหารควรนำไปส่งเสริมให้นักเรียนได้แก้ไขปัญหาสถานการณ์จำลองที่เกี่ยวข้องกับหลักภาวนา 4
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยี AI เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับประถมศึกษา
 - 2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาระหว่างโรงเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนร่วมกัน
 - 2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร: ครูสาลาดพร้าว.
- จิตติมา สุนทรส. (2564). รูปแบบการใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิตติมา สุนทรส. (2564). รูปแบบการใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์. (2540). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2543). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกและการพิมพ์.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์ และคณะ. (2563). การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในบริบทฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal). รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูปัญญาวัฒน์กิจ ปญญาทตฺตโน (พึงสูงเนิน). (2549). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระมหาสมศักดิ์ วิทยาสิงห์. (2556). เคราะห์หลักสูตรพระพุทธศาสนาภายใต้นโยบายปฏิรูปการศึกษา. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกริก.
- พระราชมุนี (ป. อ. ปยุตฺโต). (2528). ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไขรวบรวมใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2534). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (2542). การส่งเสริมศาสนาและพัฒนาจิตใจและการป้องกันแก้ไขปญหาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2542). การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสตร์. ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช.
- Dorothy Bennett and other. (2009). It All Depends: Strategies for Designing Technologies for Education Change. Maxico: University of Minnesota.
- Isaksson, Sarah. (2020). Social media in the Swedish EFL classroom: An empirical study on Swedish English teachers. Attitudes and practices regarding social media, 12(2), 18.
- Johnson Rodney J. (2014). Based on Teacher Perceptions: Would the Use of Social Media Via Mobile Devices in Grades 9-12 Classrooms Increase Student Engagement in Learning Activities. Dissertations and Doctoral Studies. Dissertations and Doctoral Studies: Walden University.
- Quintanilla, Brenda U. (2019). Social Media Implications: Secondary Teacher's Use of Social Media for Personal Professional and Teaching Purposes. Dissertations and Doctoral Studies. Dissertations and Doctoral Studies: Walden University.